

в обучении переводу общественно-политического текста (на материале британской и испанской прессы). *Новая наука: опыт, традиции, инновации: международное научное периодическое издание по итогам Международной научно-практической конференции (Оренбург, 12 апреля 2017)*. Стерлитамак: АМИ, 2017. №4–3–2. С. 66–68. **10**. Online Community and Workplace for Language Professionals. <https://www.proz.com/>. **11**. Translation-Blog. <http://translation-blog.ru/forumy/>.

Тетяна Король
м. Київ, Україна

Представленість та роль контролю в сучасних методиках навчання перекладу

The given article deals with the analysis of contemporary teaching technologies used for the development of students' skills and abilities in versatile types of translation and interpretation at the university level from the point of view of the range of assessment procedures involved. The need in thorough elaboration and implementation of appropriate not only hetero- but self- and peer-assessment tools and techniques has been substantiated due to the analysis of assessment role in a prospective philologist's professional development and activity. The discrepancy between the mentioned above need and lack of such techniques and tools in modern students' university training has been revealed. Some prospective empirically verified ways and instruments for their accomplishment have been singled out and reviewed.

Key words: translation and interpretation teaching technologies, assessment procedures, hetero-assessment, self-assessment, peer-assessment, assessment tools and instruments.

У сучасному конкурентному світі перекладацьких послуг філолог-перекладач змушений повсякчас вдаватися до реалізації контролю й оцінювання: починаючи з критичної оцінки автентичності, корисності й функціональності інформаційно-довідкових джерел та визначення перекладацької складності тексту оригіналу, що супроводжується з'ясуванням потенційних перекладацьких проблем й альтернативних шляхів їх подолання у процесі перекладу, закінчуючи адекватною й неупередженою оцінкою якості власного або наданого будь-ким із колег тексту перекладу [1]. Це, у свою чергу, вимагає від фахівця належного рівня сформованості навичок, умінь і стратегій само- й взаємоконтролю, без якого неможливе досягнення необхідної якості виконання перекладацької діяльності як такої.

З другого боку, у галузі надання професійних перекладацьких послуг постійно проводиться оцінювання: 1) компетентності власне перекладача (шляхом проходження сертифікаційних іспитів в різних професійних спілках та асоціаціях, урядових установах чи навчальних закладах та у постійній практиці виконання так званих тестових, здебільшого безкоштовних перекладів, для перспективного замовника); 2) відповідності реалізованої ним перекладацької діяльності вимогам, закріпленим у професійних стандартах надання перекладацьких послуг; 3) продукту виконання перекладу за кількісними й якісними показниками відповідно до найрізноманітніших схем аналізу якості перекладу (SICAL, LISA, SAE J2450, QAT, TAUS) [1; 2, с. 237]. Як наслідок, випускники вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО) за спеціальністю 035 «Філологія» мають не лише вміти реалізовувати перекладацьку діяльність та передбачені нею перекладацький аналіз тексту й редагування та зіставлення отриманого тексту перекладу з текстом оригіналу, а й бути готовими адекватно реагувати на оцінки й конструктивну критику як з боку колег, так і з боку замовників і користувачів перекладацьких послуг.

Це, у свою чергу, свідчить про необхідність у створенні сприятливих умов у навчальному процесі вітчизняних ЗВО для формування у студентів відповідних навичок, умінь і стратегій само- й взаємоконтролю та становлення таких важливих особистісних якостей майбутнього філолога-перекладача як адекватність самооцінки, здатність до самокорекції й самонавчання, готовність відповідно реагувати на продуктивну критику, тощо [3]. До таких сприятливих умов зараховуємо ретельно спланований план системної й планомірної реалізації різних форм контролю в процесі навчання студентів відповідних видів та аспектів перекладу, покликаній з одного боку реалізувати повною мірою увесь спектр дидактичних функцій контролю, а з другого – сприяти формуванню та вдосконаленню вищенаведених особистісних новоутворень майбутнього філолога.

Саме тому в межах цієї публікації ставимо собі за мету з'ясувати можливі способи та засоби реалізації контролю з боку викладача, само- й взаємоконтролю процесу формування перекладацької компетентності у студентів, проаналізувавши у цьому контексті сучасні методики навчання різних видів та аспектів перекладу з точки зору представленості в них елементів контролю взагалі. Доцільність такого підходу якнайкраще пояснюється ідеєю так званого перехресного контролю, що передбачає контроль сформованості одного й того ж складника перекладацької компетентності за допомогою різних форм, способів і засобів, що дозволяє досягти максимальної об'єктивності й

безперечно забезпечує значний формувальний і розвивальний вплив контролю [4, с. 125].

У першу чергу, проаналізуємо методики навчання студентів різних видів письмового перекладу: праці Ю.В. Іванової (2005), Т.Д. Пасічник (2011), В.Д. Ігнатенко (2017), Я.Г. Фабричної (2015), Д.А. Алферової (2010). Задекларовані елементи самоконтролю й взаємоконтролю знаходимо в електронному кейсі для навчання анотаційного й реферативного перекладу франкомовних науково-технічних текстів, розробленому В.Д. Ігнатенко на платформі дистанційного навчання Moodle [5]. Самоконтроль реалізується шляхом виконання студентами тестових завдань множинного вибору, на встановлення відповідності та з короткою відповіддю. Взаємоконтроль здійснюється з використанням опції *семінар* на етапі редагування тексту перекладу, коли одногрупники мають можливість оцінити переклади один одного на основі задалегіть визначеного викладачем переліку якісних критеріїв. Остаточна оцінка виставляється викладачем, який також має право встановлювати певні часові рамки на виконання того чи іншого перекладу, а також відстежувати загальну активність студентів у кейсі. Останні дві можливості претендують на спробу оцінити й проконтролювати не лише продукт виконання перекладу, а й сам процес, тож заслуговують додаткової уваги.

Д.А. Алферова, у свою чергу, застосовує елементи взаємоконтролю, що реалізуються в тестових завданнях з відкритою відповіддю, представлених на електронних носіях, та спонукає студентів до самооцінки власних письмових перекладів за 5-бальною шкалою у процесі опанування навичок і вмінь письмового перекладу науково-технічних текстів в межах розробленої нею методики [6].

Запропонована Я.Г. Фабричною методика навчання письмового перекладу з використанням мовного портфеля становить неабиякий інтерес для нашого дослідження, оскільки останній передбачає реалізацію студентами систематичної рефлексивної самооцінки, як процесу, так і результатів навчання шляхом заповнення ними контрольних листів самооцінки вмінь, знань і комунікативних здібностей. Крім того, методика передбачає самостійний вибір студентами власної траєкторії та режиму опанування навичками й уміннями письмового перекладу [7]. На наш погляд, мовний портфель має значно потужніший потенціал у реалізації самоконтролю зокрема й урізноманітненні засобів навчання саме письмового перекладу взагалі. Наприклад, його застосування може також передбачати відстеження й оцінку власного прогресу за певний період шляхом ранжування виконаних перекладів за певними особистісно значущими критеріями.

Проте у переважній більшості проаналізованих методик навчання письмового перекладу домінує контроль з боку викладача, що виконує виключно констатувальну й оцінювальну функцію та реалізується за допомогою тексту для перекладу, оцінка якості якого здебільшого здійснюється на основі більш-менш усталеного набору критеріїв. Радують той факт, що поступово схеми оцінювання якості навчальних перекладів із застосуванням штрафних балів за допущені помилки поступово вичерпують себе. Однак, у такий спосіб все одно видається можливим оцінити виключно продукт перекладу, лишаючи поза увагою перебіг його процесу. У жодній з праць не передбачено бодай паралельного застосування таких допоміжних засобів реалізації самоконтролю, як: 1) опитувальники (для визначення володіння певними перекладацькими знаннями, здатністю визначити перекладацьку проблему й оцінити можливі шляхи її вирішення, спроможність оцінити як процес, так і результат своєї навчальної й перекладацької діяльності); 2) щоденники-самопостереження, які здатні вирішити цілу низку паралельних завдань з формування необхідних навичок і вмінь для успішного виконання майбутньої професійної діяльності. Особливого звучання набувають ці засоби у контексті застосування блог- та вікі-технологій, перетинаючись із можливостями використання їх для здійснення взаємоконтролю; 3) самозвіти стосовно виконаних завдань, подоланих перекладацьких труднощів і вирішених проблем, досягнення поставлених навчальних і професійних цілей; 4) фіксація процесу виконання письмового перекладу за допомогою різноманітних програм запису on-screen діяльності [8].

Серед методик навчання усного перекладу розрізняємо праці, спрямовані на формування: 1) навичок і вмінь усного послідовного перекладу (Є.В. Тіхонова (2014), А.В. Пушкіна (2015), Є.О. Червінко (2014), Т.В. Ганічева (2008), А.М. Володько (2018), О.Р. Світлична (2015), Н.В. Зінукіна (2018)); 2) окремих аспектів компетентності в перекладі з аркуша (І.О. Сімкова (2018), Е. Ersozlu (2005), А. Martin (1993)); 3) компетентності в синхронному перекладі (Ю.В. Гоман (2002), А.С. Ольховська (2014), Г.В. Чернов (1987), А.Ф. Ширяєв (1979)).

Особливе місце серед перелічених праць належить дослідженню А.М. Володько, у якому, мало не єдиному з проаналізованих, застосування спеціальних форм, способів і засобів контролю перекладу з елементами само- й взаємооцінювання позиціонується як одна із передумов ефективного перебігу навчання майбутніх філологів усного послідовного науково-технічного перекладу [9]. У межах розробки цих засобів укладено структуру й зміст діагностичних таблиць само- й взаємооцінювання, що передбачають визначення та деталізацію

перекладацької проблеми, яка виникла у процесі виконання усного послідовного перекладу, з'ясування причин її виникнення й отримання рекомендацій щодо можливих заходів для її оптимального розв'язання або уникнення в майбутньому. Цікавою також видається пропозиція виконувати само- й взаємооцінку якості виконання перекладу за перспективами (з позицій різних учасників навчального процесу й комунікації і, відповідно, за дещо інакшим набором критеріїв).

Організацію та реалізацію самоконтролю в навчанні усного послідовного перекладу також передбачено в праці А.В. Пушкіної у вигляді електронного підручника для самостійної роботи з окремим блоком контрольних позааудиторних інтерактивних занять для індивідуальної роботи студентів з використанням інтернет-технологій, у якому містяться он-лайн тестові завдання зі встановленими часовими обмеженнями на їх виконання (на зіставлення еквівалентних відповідностей, он-лайн переклад візуального /аудіовізуального текстів). Проте з метою оцінювання виконання перекладів з боку викладача все ще застосовується підхід нарахування штрафних балів з урахуванням характеру допущених студентами помилок, що однозначно негативно позначається на здатності студентів до здійснення оцінювання й контролю, і, тим більше, є неприйнятним до використання з метою організації взаємоконтролю й взаємооцінювання.

Отже, отримані результати переконливо свідчать про недостатню розробленість і представленість форм, способів і засобів реалізації контролю в навчанні перекладу майбутніх філологів в умовах вітчизняних ЗВО. Адже текст для перекладу все ще залишається мало не єдиним засобом контролю сформованості у студентів перекладацької компетентності. При цьому цілком очевидним є той факт, що сучасні ефективні заходи контролю мають спиратися на різноманіття засобів, покликаних, з одного боку, максимально об'єктивно оцінити прогрес як результат навчальної діяльності, а з другого – сприяти подальшому формуванню та вдосконаленню відповідних перекладацьких навичок, умінь і здатностей. Більше того, у цій ситуації майбутній фахівець має зайняти активну позицію, постійно здійснюючи самоконтроль та співпрацюючи з колегами в межах взаємоконтролю. Саме тому перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці розгалуженої системи способів і засобів само-, взаємоконтролю й контролю з боку викладача, які органічно поєднуються та взаємодоповнюють один одного.

Література

1. Williams M. Translation Quality Assessment: An Argumentation-Centred Approach. Ottawa, Canada: University of Ottawa Press, 2004. 188 p.

2. Colina S. Further Evidence for a Functionalist Approach to Translation Quality Evaluation. *Target*. 2009. № 21. P. 235-264. 3. Кочубей О.С. Психологічні чинники становлення перекладацької компетентності майбутніх філологів. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. н. Рівне, 2016. 315 с. 4. Mbotake S.G. Assessing Translator Education in the Light of Competency-Based Approaches: Dashboard Indicators and Stakeholders' Sense-Making. *International Journal of English Language & Translation Studies*. 2017. Vol. 05(03). P. 111-128. 5. Ігнатенко В.Д. Методика навчання майбутніх філологів письмового перекладу науково-технічних текстів французькою мовою. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н. Київ, 2017. 22 с. 6. Алферова Д.А. Модульное обучение переводу научно-технических текстов с использованием информационных технологий. Дисс. на соискание уч. степени канд. пед. н. Москва, 2010. 273 с. 7. Фабрична Я.Г. Методика навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу з використанням мовного портфеля (англійська й українська мови). Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н. Київ, 2015. 22 с. 8. Hurtado Albir A. The Acquisition of Translation Competence. Competences, Tasks, and Assessment in Translator Training. *Meta*. 2015. № 60(2). P. 256-280. 9. Володько А.М. Методика навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу (німецька та українська мови). Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н. Київ, 2018. 23 с.

Алла Ляшина
м. Ужгород, Україна

Міжкультурна комунікація та фахова підготовка перекладачів

The article deals with the multicultural approach as one of modern methods of teaching foreign languages. It has been found out that teaching a foreign language and foreign culture in terms of multiculturalism develops students' ability to communicate and co-exist with people of different ethnic groups, which gives students an opportunity to comprehend the values of global civilization. The article examines the conditions and ways of forming intercultural competence of a student as an integral personality. Nowadays tolerance is of great importance for all people. In a democratic society respect, protection of human rights and freedoms play an important role. Thus, there is a need for multicultural education of youth, which means knowledge of national culture and tolerance of other cultures, mastering the system of communication skills. Special attention should be paid to young people's interaction in terms of multiculturalism.

Key words: multicultural education, multicultural approach, intercultural competence, intercultural communication, sociocultural space, language multicultural education.